

Vastaus kirjalliseen kysymykseen Suomen varautumisesta hybridioperaatioon omilla rajoillaan

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Sanna Antikaisen /ps näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 643/2021 vp:

Osaako hallitus arvioida, mistä syistä Suomi on mediatietojen mukaan toinen EU-alueelle pyrkivien siirtolaisten pääkohteista, ja mitä hallitus aikoo tehdä Suomen houkuttelevuuden vähentämiseksi,

mikä on Suomen kanta EU-tasolla, jos EU:ssa halutaan rajoittaa turvapaikanhakua ilmeisissä ja selvissä hybridi vaikuttamistilanteissa,

seisooko hallitus Puolan rinnalla ja aikooko se ilmasta selvän tukensa Puolan toimille rajallaan,

onko hallitus tietoinen mediassa esitetyistä väitteistä mahdollisista Valko-Venäjän kouluttamista EU-alueelle pyrkivistä sabotööreistä, ja miten maahan pyrkijöiden taustat aiotaan luotettavasti varmistaa,

miksi turvallisesta maasta saapuvia turvapaikanhakijoita ei säännönmukaisesti käännytetä rajalla tai palauteta maahan, josta he saapuvat,

miksi palauttamista odottavia ei säännönmukaisesti oteta säilöön, kunnes palautusprosessi on käyty läpi ja henkilö poistunut maasta/palannut lähtömaahan,

mihin lainsäädännöllisiin toimiin hallitus aikoo ryhtyä torjuakseen vastaavanlaisen laittomia siirtolaisia aseenaan käyttävän hybridioperaation toistumisen Suomen rajoilla ja

onko hallituksella halua rakentaa aita tai muita fyysisiä rajaesteitä, mikäli vastaava skenaario toteutuisi Suomen rajoilla?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Saksalainen Die Welt -lehti julkaisi Valko-Venäjän kautta EU-alueelle pyrkivien siirtolaisten kohdemaista 11.11.2021 artikkelin, jossa tietolähteeksi mainittiin EU-komission sisäinen luottamuskellinen asiakirja. Rajavartiolaitoksen kansainvälisen tietojen vaihdon ja oman tiedustelun mukaan Suomi on yksi Valko-Venäjältä EU-alueelle pyrkivien siirtolaisten kohde, mutta ei pääkohde. Saksan ja Puolan rajalla on otettu elokuusta lähtien kiinni lähes 10 000 siirtolaista, jotka ovat saapuneet EU-alueelle Valko-Venäjän kautta. Suomeen on marraskuun puoliväliin mennessä saapunut tai järjestetty laittomasti 35 siirtolaista, jotka ovat saapuneet EU-alueelle Valko-Venäjän kautta. Heistä 24 on hakenut turvapaikkaa. Tilanne Saksan ja Suomen rajoilla on siten aivan erilainen.

Siirtolaisten välineellistäminen poliittisten tarkoituksien edistämiseksi on yksiselitteisesti tuomittavaa. Kyseessä on kaikkien EU-jäsenvaltioiden yhteinen haaste, johon tarvitaan toimivia yhteisiä ratkaisuja. Suomi pitää tärkeänä, että EU:ssa pohditaan käytettävissä olevien operatiivisten, oikeudellisten, diplomaattisten ja taloudellisten työkalujen kehittämistä sekä kumppanuuk-sien hyödyntämistä ja kansainvälisen yhteistyön tehostamista ilmiöön puuttumiseksi kansainvälisen oikeuden velvoitteita sekä perus- ja ihmisoikeuksia kunnioittaen. Suomen kanta muodostetaan aina suhteessa kuhunkin komission ehdotukseen. Suomen EU-poliittisista linjauksista päätetään pääministerin johdolla hallituksen EU-ministerivaliokunnassa. Eduskunta määrittelee Suomen kannan niihin kysymyksiin, jotka kuuluvat eduskunnan toimivaltaan. Näitä ovat lainsäädäntö, merkittävät rahoitusratkaisut sekä merkittävät ulkosuhdeasiat. Lisäksi valtioneuvosto antaa eduskunnalle tietoja ja kuulee sitä muistakin unionissa käsiteltävistä ehdotuksista.

Suomi on yhdessä muiden EU-maiden kanssa useaan otteeseen tiukasti tuominnut sen, että Valko-Venäjän toimesta on kohdistettu Latviaan, Liettuaan ja Puolaan laitonta maahantuloa, jonka tavoitteena on horjuttaa näiden maiden sisäistä turvallisuutta ja yleistä järjestystä. Suomi voi tukea muita EU:n jäsenvaltioita esimerkiksi ulkorajavalvonnan tehostamisessa tai turvapaikanhakijoiden vastaanottamisessa ja turvapaikkahakemusten käsittelyssä Euroopan raja- ja merivartiovirasto Frontexin tai Euroopan turvapaikkatukivirasto EASO:n koordinoiman operatiivisen tuen kautta. Toistaiseksi Puola ei ole pyytänyt EU:lta tällaista tukea. Mikäli Puola pyytäisi tukea EU:n virastojen kautta tai kahdenvälisesti, Suomi arvioisi mahdollisuudet antaa pyydettyä tukea Puolalle.

Viranomaisten arvion mukaan tilanne Valko-Venäjän ja EU:n rajalla ei vaikuta tällä hetkellä suoraan Suomen kansalliseen turvallisuuteen. Suojelupoliisin arvion mukaan terrorismin uhka Suomessa on neliportaisen asteikon tasolla kaksi eli kohonnut. Arvion mukaan äärioikeistolaisen terrorismin uhka on kasvanut, ja radikaali-islamistisen terrorismin uhka on säilynyt aiemmalla tasolla. Suomessa terrorismintorjunta perustuu kaikkien viranomaisten ja yhteiskunnallisten toimijoiden yhteistyöhön. Monenvälisen yhteistyön avulla Suomi pyrkii vähentämään terrorististen toimijoiden toimintaedellytyksiä. Tämän lisäksi selkeä vastuunjako kansallisten viranomaisten

kesken parantaa terrorismintorjunnan vaikuttavuutta kokonaisuutena. Suomeen tai sen kansalaisiin kohdistuvaa terrorismia pyritään ennalta ehkäisemään, paljastamaan ja estämään kattavalla tiedustelulla, tietojen ja havaintojen analyysillä, tutkintatoimilla sekä kansallisella ja kansainvälisellä yhteistyöllä.

Suomella on velvollisuus ottaa vastaan sen rajalla tai kauttakulkualueella tehty kansainvälistä suojelua koskeva hakemus ja käsitellä se. Hakijalla on oikeus oleskella Suomessa hakemuksensa käsittelyn ajan. Hakemuksen käsittelyn aluksi selvitetään, mikä valtio on vastuussa sen käsittelystä. Hakemus voidaan jättää tutkimatta, jos joku muu EU-jäsenvaltio on vastuussa hakemuksen käsittelystä vastuunmäärittämisasetuksen perustella (nk. Dublin-menettely). Tällöin hakija siirretään vastuussa olevaan jäsenvaltioon. Jos Suomi on vastuussa hakemuksen käsittelystä, hakemus käsitellään Suomessa. Turvapaikkamenettelyssä otetaan huomioon kaikki asiassa esitetty selvitys kokonaisuudessaan. Menettelyssä huomioidaan myös perusteet jättää hakemus tutkimatta Suomessa. Hakemus voidaan jättää tutkimatta, jos hakija on saapunut turvallisesta maasta, jossa hän on jo saanut tai olisi voinut saada kansainvälistä suojelua. Jos näin on, tehdään hakijalle päätös käännäyttämistä ko. valtioon.

Kaikkia palauttamista odottavia ulkomaalaisia ei oteta säilöön. Maasta poistettavien henkilöiden säilöönoton edellytykset on määritelty Euroopan unionin laittomasti maassa olevien palauttamista koskevassa ns. paluudirektiivissä (2008/115/EY). Direktiivi sisältää säännökset mm. säilöönoton edellytyksistä, säilöön otetun oikeusturvasta ja säilössäpidon enimmäisajasta. Paluudirektiivin mukaan henkilö voidaan ottaa säilöön vain yksilöllisen arvioinnin perusteella ja jos muita lievempiä vaihtoehtoisia keinoja ei voida soveltaa tehokkaasti. Säilöönoton keston on oltava oikeasuhteinen ja säilöönotto tulee lopettaa heti, kun säilöönoton peruste on lakannut olemasta voimassa. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on myös todennut oikeuskäytännössään, että säilöönotto on sallittua ainoastaan niin kauan, kuin toimenpiteet maasta poistamiseksi ovat meneillään, ja se lakkaa olemasta sitä, jos ei enää ole realistista mahdollisuutta poistamiseen. Euroopan unionin tuomioistuin on omassa ratkaisukäytännössään ollut samoilla linjoilla ihmisoikeustuomioistuimen kanssa. Se on ratkaisukäytännössään todennut selkeästi, ettei paluudirektiivin mukainen säilöönotto ole enää perusteltua ja että henkilö on vapautettava välittömästi, kun käy ilmi, että kohtuullista mahdollisuutta maasta poistamisen toteuttamiseen ei oikeudellisten tai muiden näkökohtien vuoksi enää ole. Ulkomaalaislain säilöönottoa koskevat säännökset ovat ja niiden on oltava direktiivin mukaisia. Ulkomaalaislain mukaan henkilö voidaan ottaa säilöön maasta poistamista koskevan päätöksen valmistelemiseksi tai sen täytäntöönpanon turvaamiseksi, jos muut säilöönoton edellytykset täyttyvät. Säilöönottoa koskevaa päätöstä tehtäessä otetaan aina huomioon säilöön otettavan henkilökohtaiset olosuhteet. Säilöön ottamisesta päättää poliisi tai rajavartija, jonka jälkeen asia käsitellään vielä käräjäoikeudessa.

Suomen kansallinen varautuminen hybridivaikuttamisen ja laajamittaisen maahantulon tilanteisiin ja niiden torjumiseen on hyvällä tasolla. Ministeriöt ja viranomaiset ovat viime vuosina kehittäneet varautumistaan laajamittaiseen maahantuloon ja tiivistäneet yhteistyötään hybridivaikuttamisen tunnistamiseksi ja torjumiseksi. Toimenpiteiden onnistunut toimeenpano edellyttää kuitenkin myös viranomaisten resurssien turvaamista, ajantasaista tilannekuvaa ja hyvää ennakointia.

Normaaliolojen häiriötilanteisiin ja vakaviin häiriötilanteisiin on mahdollista vastata voimassa olevalla lainsäädännöllä. Vaikka pääosa toimivaltuuksista niihin vastaamiseksi on jo käytettävissä, tulevaisuuden haasteiden hallitsemiseksi on kuitenkin varmistettava, että Suomella on käytössään riittävän laaja keinovalikoima, jolla kyetään vastaamaan ennalta ehkäisevästi, oikeasuhtaisesti ja tehokkaasti eri syistä johtuviin kriiseihin yllättävissäkin tilanteissa.

Sisäministeriö on 24.11.2021 asettanut hankkeen arvioimaan lainsäädännön mahdollisia muutostarpeita muuttoliikettä hyväksi käyttävään hybridivaikuttamiseen varautumiseksi. Hankkeessa arvioidaan voimassa olevan lainsäädännön keinoja, joilla tällaiseen hybridivaikuttamiseen voidaan varautua ja vastata, sekä mahdollisia lainsäädännön muutostarpeita sisäministeriön hallinnonalalla. Hankkeessa tarkastellaan etenkin ulkomaalaislakia (301/2004), lakia kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta (746/2011) ja rajavartiolaitosla (578/2005). Lisäksi arvioidaan viranomaisten välistä virka-apua koskevaa sääntelyä. Työryhmä tekee ehdotuksensa tarvittavista lainmuutoksista, minkä jälkeen muutokset on tarkoitus valmistella sisäministeriössä viipymättä. Hankkeen toimikausi päättyy 21.1.2022.

Laajamittaisen maahantulon tilanteiden hallinta on otettava huomioon myös valmiuslain muutostarpeita arvioitaessa. Kyky vastata vihamieliseen painostukseen ulkorajoilla on vahvasti myös EU:n intressissä, joten toimintamallin ja sääntelyn pitäisi olla viime kädessä EU-tasolla päätetty.

Suomen koko itärajan aitaaminen kattavasti ei ole rajan pituuden vuoksi kustannustehokasta. Itärajalla on kuitenkin suuntia ja alueita, joissa voidaan harkita myös fyysisen esteaidan rakentamista tukemaan sitä toimintaa, johon Rajavartiolaitoksella on toimivaltuudet. Puolassa ja Baltiassa nähdyn perusteella fyysisen esteaidan kustannustehokas hyödyntäminen edellyttäisi muutoksia myös rajaviranomaisten toimivaltuuksissa ja taktiikassa. Parhaimmillaankin fyysinen esteaita olisi vain osa ratkaisua. Tehokas rajavalvonta vaatii tasapainoiset resurssit, infrastruktuurin, toimivaltuudet ja taktiikan.

Helsingissä 8.12.2021

Sisäministeri Krista Mikkonen